

Література

1. Андрусів С. М. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років XX ст. : [монографія] / Стефанія Андрусів. — Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000. — Тернопіль : Джура, 2000. — 340 с.
2. Дудко Ф. Заметіль. Оповідання/ Федір Дудко. — Авсбург, 1948. — 122 с.
3. Луців Л. Федір Дудко // Федір Дудко. Моя Молодість / Лука Луців. — Нью-Йорк, 1965. — С. 7—13.
4. Маланюк Є. Книга спостережень : Статті про літературу / Євген Маланюк. — К. : Дніпро, 1997. — С. 227—231.
5. Мафтин Н. Західноукраїнська та еміграційна проза 20—30-х років XX століття : Парадигма реконксти : [монографія] / Наталія Мафтин. — Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. — 356 с.
6. Мафтин Н. Творчість Ф. Дудка та К. Поліщука в контексті історичних та естетичних вимірів доби // Наталія Мафтин / Збірник Харківського історико-філологічного товариства / Харківський національний педагогічний університет; Харківське історико-філологічне товариство. — Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2009. — Т. 13. — С. 85—96. — (Нова серія).

УДК 821.161.2-2 Барка.09

М. С. Хащина

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**Мотив покликання як фатуму
у драматичній поемі В. Барки «Кавказ»**

Хащина М. С. Мотив покликання як фатуму у драматичній поемі В. Барки «Кавказ». Статтю присвячено аналізу мотиву покликання у драматичній поемі В. Барки «Кавказ». Автор простежив позицію письменника щодо боротьби особистісного та суспільного начала в житті людини як філософського аспекту боротьби Добра і Зла. Розглянуто участь покликання у формуванні долі головних героїв поеми: невиконання покликання призводить до незадоволеності життям і нещастям. І навпаки, виконання місії робить людину істинно щасливою.

Ключові слова: В. Барка, «Кавказ», драматична поема, мотив, покликання, доля, священник.

Хащина М. С. Мотив призвания как фатума в драматической поэме В. Барки «Кавказ». Статья посвящена анализу мотива призвания в драматической поэме В. Барки «Кавказ». Автор проследил позицию писателя относительно борьбы личностного и общественного начала в жизни человека как философского аспекта борьбы Добра и Зла. Рассмотрено влияние призвания на судьбу главных героев поэмы: невыполнение призвания влечет за собой неудовлетворенность жизнью и несчастья. Когда же миссия выполняется, человек истинно счастлив.

Ключевые слова: В. Барка, драматическая поэма, «Кавказ», мотив, призвание, судьба, священник.

Khashchyna M. S. The motif of calling in the dramatic poem «The Caucasus» by V. Barka. This article is devoted to analysis a motif of calling in the dramatic poem «The Caucasus» by V. Barka. The author traced a position of the writer with regard to the struggle of the personal and social principles. These are like a one of the philosophic aspects of struggle of the Good and the Evil. A calling's influence on the destiny of central heroes of «The Caucasus» is considered. A human is really happy if his calling isn't vain and mission is realized.

Key words: V. Barka, «The Caucasus», dramatic poem, motif, calling, destiny, mission, priest.

Василь Барка (Василь Костянтинович Очерет) – один із найяскравіших представників української елітної поезії та філософсько-містичної релігійної прози в еміграції.

Творчість В. Барки досліджували такі вчені, як Ю. Шерех [23], Ю. Бойко [6],

Л. Плющ [15], Т. Салига [17], Р. Мовчан [13; 14], Ю. Барабаш [2], О. Гринів [8], М. Вовк [7] та ін.

Р. Мовчан щодо усвідомлення письменником власного покликання слушно зазначив, що В. Барка, подібно до ідей народни-

цького месіанізму, розуміє свою роль «насамперед як українського митця-реформатора» [13:472].

Науковці в основному цікавилися поетичною та прозовою творчістю В. Барки, ліро-епос письменника практично не досліджувався. Помітне місце у творчому доробку письменника посідає епіко-драматична поема «Кавказ», що належить до трилогії «Брами смиренних». Ю. Барабаш підкреслив суттєвий момент спільності «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі та «Брам смиренних» В. Барки, виділивши «триєдиність, або тернарність, як фундаментальний структурно-семантичний принцип» [2:96].

Метою цієї статті є розглянути художнє вираження мотиву покликання як фатуму в драматичній поемі В. Барки «Кавказ».

Темою філософсько-містичної драматичної поеми «Кавказ» є боротьба добра, втіленого в образах священництва, та зла, що у творі уособлюють образи апологетів більшовизму. Поема є панорамною, оскільки охоплює період від початку ХХ ст. до сталінських репресій 20-х рр. Сюжетотвірною модальністю драматичної поеми «Кавказ» є просторова. Простір твору окреслений трьома топосами: Київ – Кавказ – Сибір. Драматична поема має невелику кількість персонажів; переплетіння пов'язаних із ними сюжетних ліній відбувається на тлі конкретних історичних подій.

Оскільки «Кавказ» є поемою, то нам імпонує думка А. Тимченко, яка, досліджуючи структуру мотиву, зауважила, що через більшу лапідарність і сконцентрованість віршового тексту порівняно з прозовим зростає вага кожного слова як семи, носія формо- і змістотворчого навантаження [19:84].

У драматичній поемі «Кавказ» провідне місце посідає проблема вибору між служінням Богові та особистим щастям. На прикладі аналізу мотиву покликання простежимо, як вирішує це питання В. Барка.

Тема чернецтва була близькою В. Барці, оскільки у 50-річному віці він став білим монахом. У поемі «Кавказ» інтертекстуальні паралелі з Біблією є найбільшими з усіх літературних джерел, бо сам письменник сповнявся мудрості з цієї Книги.

Виходячи з логіки Святого Письма, Бог дав кожній людині певне завдання, яке вона мусить виконати, будучи на землі. Це є певною детермінованістю, чимось незалежним від людини. Г. Сковорода, розробляючи концепцію «сродної праці», спирався на те, що

людина не може дивитися на світ об'єктивно, доки вона не визначить свого місця на землі [20]. На думку о. Ігоря Пецьоха, християнська схема покликання полягає в тому, що Бог обіцяє сповнити прагнення людського серця. Умовою для цього є вийти із себе, тобто поставити волю Божу над своєю. Тоді Бог може вплести людину до історії спасіння, не переkreслюючи при тому її особистого прагнення. Прикладом цього є як життя Аврама, так і Марії. Марія змогла вигукнути Єлизаветі: «Величає душа моя Господа і дух мій радіє в Бозі...» (Лк. 1:46–47), бо вона впізнала власну історію в своїм покликанні – все це не стало для неї несподіванкою. Так само апостол Павло в Діях 22:3 пише, що він «ревнитель Бога», і той факт, що він став учнем Ісуса Христа, є логічним продовженням історії його життя. Отже, Бог не будує на нічому іншому, ніж на найглибших людських духовних прагненнях [9]. Так само і диавол не будує на тому, що до нього не подібне.

В. Барка у першому томі драматичної поеми «Кавказ» подає власне бачення виникнення радянської ідеології як такої, що має інфернальне начало. Письменник наводить приклад експерименту з інвазією гадаринських бісів у людиноподібних істот, які згодом перетворилися на більшовиків: «Готові! Стала «рать» антихристична: їм мантиї – сірчаний дим ярчить» [3:383]. В. Барка пояснює, що революція й подальші жорстокі події – богоборство, голодомор та репресії – це прояви бісівства. Більш докладно цю тему ми розкрили в попередній статті «Драматична поема В. Барки «Кавказ»: погляд письменника на походження комунізму» [23].

Пророк Йона ризикував втратити покликання, дане Господом, через невиконання завдання. Він спочатку не згодився з Божим планом, але, потрапивши в халепу, зрозумів, що від свого покликання не втекти, тож сміливо проповідував покаєння ніневітям, після чого вони врятувалися від Божого суду.

У біблійному контексті невиконаного завдання маємо притчу про двох синів (Мт. 21:28–32), яких батько попросив обробляти виноградник. Один із них погодився, але потім зігнував прохання. Інший же спочатку відмовився, а потім, розкаявшись, пішов і працював. Таким чином, волю батька виконав другий син. Це ж саме можна сказати й щодо персонажів поеми «Кавказ» Модеста й Стефана Домініків, котрі врешті-решт сповнили своє покликання й скінчили життя мучениць-

кою смертю (Стефана з'їли ведмеді, а Модеста втопили разом із простріленою іконою).

Головні герої драматичної поеми – це науковці-священики Модест Доміник та його син Стефан. Ми зустрічаємося з Модестом Доміником – столичним (петербурзьким) викладачем математики під час його подорожі Кавказом: «...бо в мрії приманила старочасність! – сусідня хресно-літнім небесам» [3:10]. Герой бажає здійснити прощу й помолитися за покійних батьків, котрі загинули, виконуючи свій лікарський обов'язок – порятунком хворих під час епідемії. В. Барка не вказує, яка саме хвороба спричинила її, зазначаючи лише, що медики загинули «від пошести, як лікарі жертovní: в холоднім вавилонстві, тьмі-страждоті» [3:10].

Під час прогулянки гірською дорогою до храму думки Модеста коливаються між радістю й захопленням величчю Бога й болем за нещасний народ. З одного боку:

...Мій час! Докінчено розрив доживний:
між мною і марнотністю кондовні [3:11].

Проблему вибору між відреченням від світу і таки ж цьому світу служіння ми бачимо протягом усієї драматичної поеми: «Заради брами днів його вселенських, приймаю мовчки постриг на самотність» [3:11]. Постає питання, що краще, молитися чи діяти? Модест Доміник у пошуках справедливості вважає за необхідне продовжити справу батьків у боротьбі зі злом, яке, на його думку, виражене у свавіллі правлячих верхівок:

Владичні долю їх щоденно тручать:
звужденілих, без прав; панам – збрідних [3:10].

Споглядаючи кавказькі гірські храми, Модест розмірковує про інститут церкви і робить невтішний висновок, що сатана править не лише у «мирі», але й церква перестала бути гарантом святості, місцем утечі від марнот:

...А клір? – супряжня владі ненаситна,
вкодлює кадилом кривду чорну
в обман: собі і всім... [3:11].

В. Барка підкреслює небезпеку поєднання церкви та влади, оскільки такий союз легалізує рабство та маніпуляцію свідомостями людей, спричиняючи насильство:

Попівщина ж посвячує з кропила –
криваву живодерню в царській злудні [3:12].

У свій час, будучи викладачем піітики в Харківському колегіумі (1759 р.), Г. Сковорода (сам В. Барка називав себе послідовником його ідей) відмовився від постригу, бо

ставився до священників-монахів неприязно, оскільки вважав, що їхнє сите життя є далеким від законів стриманості й любові Христа [20]. Так само і Т. Шевченко у poemі «Кавказ» виступає проти перевищення церквою своїх повноважень у прагненні влади та грошей: «У нас навчіться!.. В нас дери, дери та дай, І просто в рай» [22:274].

Барчині герої – не інертні особи, а люди з активною життєвою позицією та теїстичними поглядами. Так, не лише священники борються за віру в Бога, але й науковці. Наприклад, археолог і математик Дам'ян Чолданков, наставник Модеста Доміника, пропонує звернутися до стрункості математики:

Від чисел висновок по істині відкрій:

Який великий Бог! Високий Бог який! [1:46].

У «Кавказі» можна бачити інтерпретаційну полеміку з відомою поемою М. Бажана «Число» (1931). Письменник концепт числа подає як певне метафізичне поняття, що об'єднує історію людей. Це щось на зразок наглядача людства: «В борні і течії мінливого ества Абстракція числа, як привид божества, Абстракція, що смертю пахне трохи» [1:38]. М. Бажан тут стверджує нівеляцію Бога як активної Особистості, на зміну Якій приходить привид – те, що колись було живим, а тепер має запах смерті. Якимось чином число перебрало на себе креативну функцію, що поширюється і на суспільство: «абстракція числа» перебуває на троні, в рабстві, в грошах, у філософії Гегеля, а згодом і в радянському суспільстві. Число постійно еволюціонує, як еволюціонує і суспільний лад: «Як пульс і плин число росте й живе, Собі само ламає серце й мозок» [1:39]. У В. Барки ж маємо не *число* як окреме абстрактне персоніфіковане поняття, а *числа*, тобто міру, що служить засобом для описання Бога: Він є *великим* і *високим* не лише у духовному плані, але певним чином показує Себе й у матеріальному. Отже, числу-творцеві, заміників Бога, М. Бажана В. Барка протиставляє число-творіння, Божого слугу.

Ю. Бойко помітив, що В. Барка, подібно до символістів, зробив спробу повернутися до анімістичного світогляду: «В цій розмові з природою знаходить поет задоволення, а фіксація на папері цього тайнства єднання – може тільки додатковий процес для художника, процес, в якому митець не конче має на увазі читача» [6:90]. Дослідник наголошує на фольклорному началі Барчиної творчості:

«Йому вдається повнокровний поетичний примітив, що може змагатися силою своєї поетичної виразності з народною казкою» [6:89]. Природа як Боже творіння у поемі «Кавказ» представлена в душі народного фольклору:

(До вікон близько, птиця, напрямом звернувши,
немов на визнач заохотний поширяла в крузі)
[3:13].

Персонаж поеми В. Барки трактує кожен порух навколишнього середовища як суголосокий його думкам і переживанням, як у народній пісенній творчості. Природа підказує герою правильний вибір (у цьому випадку – усамітнитися для молитви):

В гаю теплить гілки південні.
від того повниться благословенна втішність:
мов бджілка, від троянди нектару споживши,
припала в щільникову медність... [3:15].

У християнстві бджола завжди виступала на боці Бога проти злого духу, як провісниця весни, родючості. Існувала легенда про походження бджіл зі сліз Ісуса Христа, розп'ятого на хресті. Українці називали бджолу «святою», ніколи не говорили, що вона «здохла», а лише – «померла» (як про людину) [16]. На думку О. Гринів, «християнізація» пейзажів у Барки не обмежується психологічним підсиленням дії, але й служать відображенням світогляду поета. «Як наслідок, створюється єдина картина, яка засвідчує всеприсутність Бога в матеріальному світі, дію невидимої Божої сили» [8:330].

Додатковим стимулом для прийняття рішення про постриг стала зустріч Модеста із трьома мудреями-ченцями – «старчиками», котрі пророцтвом дозволили йому побачити власне майбутнє. Так, старці символічно розповіли майбутньому цареві про всі ті випробування, які доведеться Модестові пройти у перебігу подій драматичної поеми «Кавказ»:

– Мужайся, вірний! проти пашеки з підзем'я,
хоч облютує душу – в тьмі, чи сніговично зметна,
чи від пожежі через хаші [3:15].

«Підземна пашека» – інфернальне начало – дійсно переслідувало Домініка протягом усієї поеми. Спочатку це темрява замуруваної камери в'язниці (равеліну), з якої він чудом врятувався через землетрус, потім була сибірська каторга. Під час лісової пожежі Модестові та ще кільком товаришам вдалося втекти з неї. Отже, вчений, подібно до персонажів стародавнього героїчного епосу, усвідомив роль фатуму в своєму житті, хоч і здивувався пророцтву:

проте прийму, як зичать зорі –
в небесних книгах, вам прочитних з тайни,
мені ж незвіданих, хоч числами взначати
я зміг: окремки дрібновзорні [3:15].

В. Барка підтримав ідею про співпрацю науки і релігії, на прикладі поглядів головного героя Домініка – віруючого вченого-математика, визнаючи, що окремі «дрібно-взорні» фрагментарні знання про Всесвіт і Бога дійсно доступні людині для вивчення, проте долю, яку «зичать зорі», неможливо вирахувати. Лише Бог має право відкрити її обраним людям, пророкам чи звичайній людині через ангелів, як наприклад, названому батькові Ісуса Христа Йосифові котрому, як пише євангеліст Матвій, Бог уві сні давав рекомендації щодо його власної поведінки (Мт. 1:20, 2:13, 2:19).

Отримавши інформацію про власне майбутнє, Модест, дізнався, що його мрія про самотнє служіння Богові може не здійснитися через жінку: «Краса земна тобі – найближча звада на відступність» [3:15]. Так, згодом дізнаємося, що Доміник покохав доньку грузинського князя Іллі Єрїставі Ірину та одружився. Під час щасливого подружнього життя у героя іноді виникають сумніви щодо правильності його вибору у вигляді духовних натяків: «Згори – мов тінь від кари за відступність, бо вся обітниця згаса: забутисть» [3:86]. Власне, попередження з небес (підрозділи «Поклик», «Видив'я Модестові» та ін.) у вигляді видінь про те, що шлюб буде нещасливим, незважаючи на взаємні почуття, Доміник ігнорує, охоплений радістю родинного затишку. Крах сім'ї Модеста стався через його ув'язнення та смерть дружини у нещасному випадку (вона пішла подивитися на нового царя Миколу II, що приїхав до Києва, і її роздавив натовп людей). Йосія Амфіані, біолог, та його дружина, що тісно спілкувалися з Домініками та допомогли молодим влаштуватися в столиці, вирішили приховати від їх сина Леонта подробиці смерті Ірини та арешт Модеста, щоб зберегти від поголосу, адже статус сироти вищий від статусу сина політв'язня. Отже, Леонт Доміник отримав нове ім'я – Стефан, вигадане прізвище – Віталін і нових батьків – стареньке самотнє подружжя Амфіані.

Таким чином, батько й син трагічно розлучилися більш ніж на 20 років, протягом яких Модест відбував каторгу в Сибіру (не знаючи, що жінка загинула), а Стефан отримав біологічну освіту, допомагаючи названо-

му батькові, а згодом солдатом пережив І світову війну, воюючи на боці Російської імперії. Розрив із родиною, поневіряння на каторжних роботах, утеча, численні мандри у страхіві бути страченим привели Модеста до думки, що він обрав неправильний шлях. Прагнення звичайного людського щастя, виховання дітей, отже, стало на заваді покликанню – боротьбі зі злом, втіленням у більшовицькій ідеології із її прагненням контролювати людські душі. Лише втративши родину, зазнавши страждань і таким чином очистившись від гордощів та тяжіння до комфорту, Модест зміг стати людиною віри – гідним священником, євангелістом, учителем. Батько й син зустрілися вже тоді, коли Стефанові виповнилося близько 25 років, випадково на Кавказі, куди Віталін прибув на прощу. Модест (Сильвестр Вітима) став помічником у науці та вірі для свого сина-сироти Стефана, хоча обидва вони лише наприкінці поеми дізналися про свій кровний зв'язок.

У поемі «Кавказ» фатум покликання наздоганяє як батька, так і сина, наводячи на думку те, що Божий план все одно буде діяти в житті людини, навіть якщо вона й уникає його. Домінік отримує інформацію не тільки про своє подальше життя, але й про долю нащадка. Ангели у вигляді трьох ченців на гірській дорозі розповіли також про майбутнє сина головного героя, натякнувши:

а в роді дехто надолужить іскуси твої найдужчі,
скріпивши сам повтор печальний [3:15].

В. Барка в тексті «Кавказу» згодом пояснює, що означали пророчі слова: Стефан після розчарування в першому коханні – медсестрі Харитині – та смерті коханої дівчини, колеги по лабораторії у київського біолога Йосії Амфіані Ліни Бранник вирішує стати ченцем. Пройшовши війну, почавши читати лекції з природознавства, Віталін вирішив присвятити себе повністю науці та просвітництву. Але життя склалося так, що він все-таки погодився на шлюб із Харитиною, яка постійно супроводжувала його в усьому, щоб він не робив. Вірністю та наполегливістю вона довела молодому вченому, що щасливе родинне життя не стоїть на заваді істинному служінню; Богові потрібні не обов'язково аскети. Жінка апелювала до того, що відокремлення людини від суспільства призводить до деградації: «–Чи вийти всім туди слідами з дверей життя по всіх краях? – і землю пустою віддати» [4:411]. Напротивагу чернецтву Харитина

наводить приклад іншої тяжкої роботи, яка є не менш шанованою, – це праця вчителя: «вчинок? – левиться, але й пчолиться» [4:413]. Лев як символ особистості, котра буде винагороджена славою людей за свій подвиг, протиставляється бджолі – символу скромного трударя, що свою працю присвячує суспільству. Під тиском доказів того, що Бог цінує смиренний труд у будь-якій сфері добрих справ, Стефан одружився, хоча видіння попереджали його про хибний вибір. Аби прогодувати сім'ю, Віталін влаштувався в театр оформлювачем і почав потай хрестити всіх людей: «Благословляється з новотности священник ... Стефан! забутий борг справля» [4:458]. Виконуючи таку почесну місію, Віталін менше уваги звертав на побутові негаразди та бажання жінки. Це призвело до того, що Харитина зрадила його із газетним репортером Борисом Брусняком (активним агітатором радянської влади), спокусившись на заможність та престиж журналіста. Молодий священник хоч і був шокований таким вчинком дружини, проте по-християнськи знайшов у собі сили пробачити їй, тепер вирішивши ніколи не відновлювати з нею стосунків. Щоб відволіктися від родинної драми, Стефан із подвійною силою береться за обов'язки священнослужителя.

Таким чином, син Модеста переймає батькове покликання – священництво, певним чином і повторюючи його долю. Можемо тут пригадати історію єврейських священників – саме коліно Левія Єгова обрав для служіння Собі (Левит), викупивши його як первістків від ізраїлевих синів за те, що вони не вклонилися золотому тельцеві. Бачимо у «Кавказі» лінію спадкоємності: батьки-лікарі – Модест-священник – Стефан-священник. Родину об'єднує бажання допомагати людям, тільки батьки Домініка рятували фізичні тіла, а їх нащадки – душі. Таким чином, покликання тут передалося у спадок. Тобто відбулася селекція – відбір кращих із кращих задля виконання певної мети.

Батько через спокусу, передбачену старцями-ангелами, – жіночу красу – не став ченцем у молоді роки, одружившись із княгинєю Іриною Єріставі. Лише у старості він повертається до свого покликання – царборства. Але не фізичної боротьби з царатом, а потім і комунізмом, а духовного протистояння – пробудження простого народу для того, щоб він пручався загарбництву. Як пише М. Кульчицька, В. Барка в романі «Рай» наголосив на

спільності комуністичного режиму й нацизму: «Для українців немає великої різниці між більшовизмом і нацизмом: обидва вороги» [10:102]. На нашу думку, зло виражене В. Баркою саме в образі більшовизму, як найбільш негативне в контексті історії України описаного періоду. Сама можливість народження сина, що стане у майбутньому священиком, – це Божий вихід, своєрідне надолуження однією людиною втраченого завдання іншої. Якщо не зробить батько – зробить син. Духовні зв'язки, що поєднували близьких родичів, допомагали Модестові контролювати ситуацію в душі Стефана.

Герої під час зростання у своєму служінні проходять ініціаційні обряди, трикратні випробування. Наприклад, Модест тричі змінює ім'я: Модест Доміник («скромний господар»), Нестор («мандрівник») Нефеда (від грец. Мефодій – «прослідковувати, відшукувати»), Сильвестр Вітима (лат. лісовий) і Вітим: 1) сибірська річка; 2) населений пункт в Якутії. Таким чином, Скромний Господар після втечі із каторги стає Мандрівником-Шукачем – чоловіком, який стабільність проміняв на пошуки своєї долі. При цьому під час першої заміни імені Модест одягає рясу утопленика, а потім його і самого топили комуністи (тут, можливо, доля небіжчика переслідувала його). Утоплеником був дяк – співець псалмів, тож Модест зробив крок уперед до свого покликання, ставши на один із найнижчих щаблів священничого сану. Нестора Нефеду, ледве живого, врятував старий друг – бан-

дит Дмитро Борондик, із яким вони разом утікали з каторги. Саме він дістав Модестові документи на ім'я Сильвестра Вітими, з яким він і прожив до кінця свого життя, будучи священиком-євангелістом. Таким чином, мандри приводять героя до природного свого покликання (значення річка/ селище/ ліс) – бути самотнім священнослужителем. Доміник також тричі піддається мукам та замахам на життя.

Сина ж Доміник назвав Леонтом (грец. «лев») на честь великомученика, а потім названі батьки – родина біолога Йосії Амфіані – перейменували його на Стефана (грец. «вінок, вінець, корона, діадема») Віталіна (лат. *vita* – «життя») – першого християнського великомученика. Так, син Модеста змінився зі «Скромного Лева», яким він був на стезі біології в науковій лабораторії до «Вінця Життя» – таємного хрестителя за часів радянської влади. Отже, семантика імені символічно вказує й на зміну долі головних героїв поеми «Кавказ».

Таким чином, В. Барка через мотив покликання як фатуму виразив один із філософських аспектів боротьби Добра, вособленого в образах православних священиків, хранителів віри, зі Злом, яке у драматичній поемі «Кавказ» ототожнюється із більшовицькою ідеологією, що проголошувала бездуховність. Проблема вибору між служінням та особистим щастям вирішується героями поеми в бік самотнього служіння. «Кавказ» – це твір В. Барки, який практично не досліджувався, тому аналіз інших аспектів поеми є перспективним.

Література

1. Бажан М. Вибране : вірші та поеми / Микола Бажан. — К. : Радянський письменник, 1977. — 224 с.
2. Барабаш Ю. Трикирій Василя Барки / Юрій Барабаш // Сучасність. — 1998. — № 7—8. — С. 95—101.
3. Барка В. Кавказ : у 2 т. Т. 1 / Василь Барка. — Дніпропетровськ : Обереги, 2006. — 787 с.
4. Барка В. Кавказ : у 2 т. Т. 2 / Василь Барка. — К. : Оріє, 1993. — 1056 с.
5. Біблія, або книги Старого й Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / [пер. проф. Івана Огієнка]. — К. : Українське біблійне товариство, 2007. — 1375 с.
6. Бойко Ю. Про Василя Барку і дещо принципове / Юрій Бойко // Юрій Бойко. Вибране. Том I. — Мюнхен, 1971. — 311 с. — С. 89—95.
7. Вовк М. Сакральна ритуальність у міфо-символічній образній системі прозової спадщини В. Барки / Мирослава Вовк // Народна творчість та етнографія. — № 5(297) — вересень-жовтень. — 2005. — С. 93—99.
8. Гринів О. Василь Барка як послідовник Григорія Сковороди / Оксана Гринів // Літературознавство : III Міжнар. конгрес українців, (Харків, 26—29 серпня, 1996 р.). — К. : Обереги, 1996. — С. 325—331.
9. Димид М. о. Покликання в нашому житті / о. Михайло Димид // Блог о. Михайла Димида. — 2 травня 2010, 19:13 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/blog/~Dymyd/35448/>

10. Кульчицька М. О. Василь Барка: війна і доля письменника / М. О. Кульчицька // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Філологічні науки. Літературознавство. — № 17. — 2008. — С. 99—103.
11. Литературная энциклопедия. Том седьмой / гл. ред. А. В. Луначарский. — М. : Государственное словарно-энциклопедическое издательство «Советская энциклопедия» ; ОГИЗ РСФСР, 1934. — 888 ст.
12. Лозенко Л. І. Повернення в Україну Василя Барки / Л. І. Лозенко // Слов'янський світ : щорічник. — № 1. — Київ, 1997. — С. 185—188.
13. Мовчан Р. Між авангардизмом і модернізмом, або Творчість Василя Барки / Раїса Мовчан // Український модернізм 1920-х: портрет в історичному інтер'єрі : монографія — К. : ВД «Стилос», 2008. — 544 с. — С. 472—483.
14. Мовчан Р. Самітник в океані життя, або дні і труди Василя Барки / Раїса Мовчан // День. — 2001. — 27 лют. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.litforum.org/index.php?a=4993>.
15. Плющ Л. Божественна літургія «Океану» / Леонід Плющ // Слово і Час. — 1993. — № 11. — листопад. — С. 93—95.
16. Словник символів / [Потапенко О. І., Дмитренко М. К., Потапенко Г. І. та ін. ; за заг. ред. проф. О. І. Потапенка]. — 1997 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ukrlife.org/main/evshan/symbol_b.htm.
17. Стоголосник (актуальна світова культура) : літературно-мистецький ілюстративний дайджест-щоквартальник. — Вип. 1—2. — К., 1995. (Українське мистецтво). За ст. Т. Салиги з ж. «Дзвін». — С. 28—29.
18. Теоретическая поэтика : Понятия и определения. Хрестоматия [для студентов] / [авт.-сост. : Н. Д. Тмарченко]. — М. : РГГУ, 2002. — 467 с.
19. Тимченко А. О. Мотив і його складники: проблема побудови структурно-семантичної моделі / А. О. Тимченко // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. : Філологія. — 2009. — № 846. — С. 83—86.
20. Українська педагогіка в персоналіях — XIX століття : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів : у 2-х кн. / за ред. О. В. Сухомлинської / К. : Либідь, 2005. — Кн. 1. — С. 198—207 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.spadshina.com/ua/narodознаvstvo/great-people/Skovoroda%20Gregory%20Savich>.
21. Хащина М. С. Драматична поема В. Барки «Кавказ»: погляд письменника на походження комунізму / М. С. Хащина // Вісн. Луг. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. — 2011. — № 19 (230). — С. 48—53.
22. Шевченко Т. Кобзар / Тарас Шевченко. — К. : Дніпро, 1974. — 623 с.
23. Шерех Ю. образ світу: між сном і статистикою (Василь Барка «Рай». Роман) / Юрій Шерех // Юрій Шерех. Друга черга: Література. Театр. Ідеології ; [упор. і авт. вст. ст. Юрій Шевельов]. — Кембридж (Массачусетс). — Сучасність : січень, 1974 — (Бібліотека прологу і Сучасності).

УДК 821.161.1—312.9 Олди.09

Т. В. Надозирная

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Специфика жанра фэнтези в творчестве Г. Л. Олди

Надозирная Т. В. Специфика жанра фэнтези у творчестве Г. Л. Олди. У статті досліджується жанрова своєрідність повісті Г. Л. Олди «Вітражі патріархів». Як показав аналіз, не дивлячись на те, що повість належить до жанру фентезі, який традиційно вважається масовим, її слід відносити до низки белетристичних текстів, що формують так зване «серединне» поле літератури. З літературним «низом» твір зближує динамічний сюжет, чарівний світ, в якому розвивається дія, головний герой, що має надздібності і таке інше. Але при цьому наявна гра з «чужим» словом, складна архітектура, філософська проблематика, неоднозначність персонажів, що зближує її із зразками високої словесності.

Ключові слова: *інтертекст, детектив, постмодернізм, масова література, белетристика.*